

Слађана Велендечић

ПРИПРЕМА ЗА МУЗЕЈСКУ УЧИОНИЦУ

*Припрема за час на наставну тему **Праисторија** за 5. разред основне школе*

Први део часа посвећен је понављању градива везаног за тему „Увод у проучавање прошлости”. Час се одвија у фоајеу Музеја Војводине или у музејској учионици. Настава је интерактивна – уз коришћење компјутерске презентације, или у виду квиза. Време реализације је 20 минута.

Шта је то наука? Наука је начин сакупљања знања о свету који нас окружује. Свака наука се бави изучавањем одређене области. Које научне области познајеш? С обзиром на то да се знање стално увећава и усложњава, научне области се, такође, усложњавају и добијају нове дисциплине.

Шта изучава историја? Историја се бави проучавањем прошлости – онога што се догодило. Да ли имате идеју о томе како су људи некада чували ствари и догађаје од заборава? Причали су приче, певали песме и преносили их са генерације на генерацију. Када је настала велика промена? Промена је настала када су људи изумели писмо и почели записивати догађаје.

Реч ИСТОРИЈА потиче од грчке речи *хисторија*, којом се означавало знање стечено распитивањем и слушањем.

Верује се да су управо стари Грци први почели да изучавају и објашњавају догађаје из прошлости. Прву историјску књигу написао је Херодот, због чега је и добио надимак – отац историје. По њему, задатак историје је да сачува од заборава значајна дела и догађаје и да открије зашто се нешто догодило.

На која питања историчари траже одговоре? На питања КАДА, ГДЕ, КАКО И ЗАШТО.

Како траже те одговоре, односно шта им помаже да дођу до одговора? Историјски извори. Шта су историјски извори? То су остаци прошлости који сведоче о некадашњем животу и дешавањима. Како се деле историјски извори? Историјски извори се деле на материјалне, писане и усмене изворе. Који извори би били материјални? То су предмети и грађевине настале у прошлости. Где их можемо наћи? Материјалне изворе можемо наћи на археолошким налазиштима, у музејима... Како материјални извори долазе до музеја? Археолошким ископавањима, теренским истраживањима, откупом, поклоном...

Наведите неке писане изворе? То су писма, књиге, записи, документа, новине... Где се највише чувају писани извори? У архивима и библиотекама.

Који извори су усмени? То су песме, приче, предања... Да ли знате неке песме које говоре о историјским догађајима? Народне епске песме о Косовском боју. Ко је у историји био познат по сакупљању усмених предања? Вук Стефановић Караџић.

Како се користе писани историјски извори? На основу епа Илијада археолози су открили где се налазила Троја. Написати песму која ће указати на то где се налази неки предмет у Музеју или у нашем граду (нпр. Петроварадинска тврђава или Дунавски парк).

Како се зове наука о проучавању времена? Хронологија. Име ове науке састављено је од две речи: *хронос* – време; *логос* – наука. Хронологија нам помаже да разумемо како се рачунало време у разним културама.

Пошто је људска прошлост дуга милионима година, поједини важни догађаји означавали су ПРЕКРЕТНИЦЕ, тј. моменте од којих се почињало рачунати време. По којој прекретници ми рачунамо време? По рођењу Исуса Христа. Од те године се време назива нова ера, док се време пре овог догађаја назива стара ера. У старој ери се године броје од већих ка мањим, а у новој ери од мањих ка већим.

Шта је било раније: 345. г. п. н. е. или 25. г. н. е. Ко је старији: онај ко се родио 465. г. н. е., или онај ко се родио 32. г. п. н. е.?

Скоро свуда у свету се користи овај начин рачунања времена, али није увек било тако. Од којег догађаја су стари Грци почели мерити време, а од којег Римљани?

Да би се време лакше рачунало подељено је на ДЕЦЕНИЈЕ, БЕКОВЕ или СТОЛЕЋА, МИЛЕНИЈУМЕ. Колико година обухвата свака од ових одредница?

Шта нам помаже да прецизно одредимо време неког догађаја? Датум. Он означава дан, месец и годину кад се нешто догодило.

Као и време, прошлост се може поделити на мање целине, тј. периоде. Која су два велика раздобља у прошлости? Праисторија и историја. Који догађај представља прекретницу између ова два раздобља? Појава писма 3500. г. п. н. е. Шта је било дуже: историја или праисторија? Праисторија.

Праисторија се дели на...? Камено доба и метално доба. А историја? Историја се дели на стари век, средњи век, нови век или модерно доба и савремено доба.

Које су прекретнице биле између ових периода? Откриће метала 6000. г. п. н. е., откриће писма 3500. г. п. н. е., пад Западног римског царства 476. г. н. е., пад Цариграда 1453. г. н. е., 20. век.

Осим дефинисања времена, шта је још важно дефинисати када говоримо о историји? Простор, односно место где се нешто догодило. Простор се током историје знатно мењао, што је утицало на живот и кретање људи. Историјска географија нам помаже да откријемо како је изгледао простор у појединим периодима историје.

Шта нам још прецизније помаже да одредимо време? Сат. То је један од најстаријих људских проналазака. Постоје разне врсте сатова: сунчани сат (Египћани), пешчани сат, водени сат... Ако сте били у Атини, видели сте Кулу ветрова – водени сат који је један научник направио у 1. веку п. н. е. То је зграда са огромним воденим сатом, из којег вода цури 24 сата, па се поново пуни. На њему се, такође, могло видети који ветар дува и које је годишње доба.

У Венецији постоји Сат кула, која је, осим времена, показивала и датуме, месечеве мене, хороскопске знаке и сл. (као занимљивост им се може испричати прича о градњи чувеног *Torre dell'Orologio*).

Када хоћемо да одредимо у ком се веку нешто збило, на почетну цифру стотине или на прве две цифре хиљаде додајемо 1. На основу тога ми реците ком веку припада 1234. година, 5. година, 87. година, 2001. година и 2000. година?

Задатак: На изложби пронађите 5 материјалних и 5 писаних историјских извора.

Други део часа посвећен је обради нове наставне јединице, тј. теми ПРАИСТОРИЈА. Место реализације је стална поставка Музеја Војводине – део везан за праисторију. Време реализације је 25 минута.

Праисторија почиње појавом човека, а завршава се појавом писма. Да ли знате где су се појавили први људи? У Африци. Они су пре око милион година из Африке прешли у Европу и Азију, што није незамисливо, јер је у то време владало ледено доба, те су континенти били спојени великим сантама леда, по којима се могло ходати. Наша земља је настањена пре око 40.000 година. Људи су најпре живели у великим групама – хордама или чопорима, јер су се тако лакше бранили и долазили до хране. Они који су водили порекло од истих предака су се временом издвојили у родове, а више родова је било удружено у племе. Живот им није био лак. Клима је била другачија: било је много хладније. Биљни и животињски свет је, такође, био другачији, о чему нам говоре остаци огромног биљоједа – мамута, који се до пре неких 10.000 година шетао данашњом Србијом.

Једна од најстаријих и најинтересантнијих култура на тлу наше земље била је култура Лепенског вира, на обали Дунава код Ђердапа, док је најзначајнија култура винчанска, која је добила име по Винчи, насељу код Београда.

На почетку млађег каменог доба људи су почели да живе у заједницама, да употребљавају оруђе и оружје, да деле послове... Како су били подељени послови између мушкарца и жене? Погледајте слику на зиду и покушајте да закључите.

Праисторија се дели на камено и метално доба. Камено доба се дели на старије и млађе. Већина предмета у нашем музеју потиче из млађег каменог доба, и то углавном са археолошког налазишта које се зове Гомолава (на карти показати где се налази овај локалитет и објаснити стратиграфију слојева). Обратите пажњу на предмете у овом делу изложбе. Они нам много говоре о начину живота у каменом добу. Предмети за свакодневну употребу су украшени и различитих облика. Да ли, на основу тих предмета, можете да закључите чиме су се бавили ондашњи људи и у каквим су кућама живели? Људи су се бавили ловом, риболовом, земљорадњом...

Неке алатке се нису много промениле до сада – удице, мотике, ножеви... Шта се, заправо, променило? Материјал од којег су направљени.

Откривање насеља на Гомолави нам говори о томе да је човек у то доба престао да се сели и почео да оснива стална насеља, да се бави земљорадњом и сточарством. Земљорадњом се почео бавити када је уочио да биљка расте из семена, а сточарством када је престао да убија све уловљене животиње и почео да младунце одгаја и припитомљава. Да ли неко зна које животиње су прве припитомљене? То су пас, говече, овца, коза, свиња и, на крају, коњ.

Најзначајнија открића овог периода су ватра и точак? Зашто су она најважнија? Зато што су људима олакшала живот.

Који материјал преовлађује на овом делу изложбе? Камен и глина. Шта мислите, да ли је праисторијски човек користио још неки материјал – који не видимо на изложби? Дрво и тканину. Зашто га нема на изложби? Неки материјали органског порекла пропадају, тј. труну после дужег времена под земљом. Комад оваквог материјала се ретко налази, а, да би се сачувао, он се мора брзо заштити, и то на тачно прописан начин.

На изложби можете видети још неке ствари које се нису много промениле до наших дана: веровања и начин сахрањивања. О томе нам говоре идоли заштитници и једна оригинална гробница (кратка прича о веровањима праисторијског човека и о начину сахрањивања).

Пошто су користили камен као главни материјал, људи су, у потрази за што бољим каменом, почели да копају дубоко и проналазе руде метала. Они откривају како се руда топи и добија чист метал. Тада почиње метално доба. Оно се дели на бакарно, бронзано и гвоздено. У разне крајеве света је стизало у различито време. На основу изложбе покушај да одгонетнеш када у Војводини почињу ова доба.

Какву промену доноси откриће метала? Лакији живот, боља оруђа, више времена...

Обратите пажњу на предмете који се налазе на делу изложбе посвећеном бакарном добу. Да ли примећујете сличност са данашњим алатима, посуђем, украсним предметима...?

Бронзано доба почиње открићем бронзе. Бронза је много тврђи, чвршћи и квалитетнији материјал за израду алата и људима је знатно олакшала живот. Тада настају нова занимања и први занати. Колико је ово доба било напредно говоре нам експонати који се овде налазе: накит, оруђе, играчке, остаци лоботомије, идоли, посуде.

(Испричати им причу о заједничком раду археолога и форензичара приликом открића играчака из праисторије.)

После бронзаног доба следи гвоздено доба. У Војводине су ово доба обележили Келти, тј. једно келтско племе – Скордисци. Келти су на територију Војводине донели много новина: пећи за керамику, ножно витло, маказе, фибуле, новац. (Сви ови предмети су изложени у витринама.)

Келти су живели у насељима која су се звала опидуми, а изгледала су као на цртежима које можемо видети на изложби. После Келта, у наше крајеве се насељавају Римљани, али ту причу остављамо за следећи час у Музеју Војводине.

Трећи део часа посвећен је понављању новог градива – уз помоћ презентације или квиза знања. Место реализације је фоаје или музејска учионица. Време реализације је 10 минута.
